

Bogastvo travniških sadovnjakov

V Sloveniji se še lahko pohvalimo, da smo s tradicionalnim kmetovanjem ohranili številne travniške sadovnjake ali ponekod vsaj posamezna visokodebelna sadna drevesa.

Adrijan Černelč, JZ Krajski park Kozjanski park

Za okolje, kjer rastejo, so pomembni skozi celo leto, vendar jih pogosto prej opazimo v spomladanskem času, ko zacvetijo. Tovrstni nasadi so se v veliki meri spreminjali skozi čas. Na njihovo številčnost in ohranjenost je močno vplival način gospodarjenja in kmetovanja. Slednje ima odločilno vlogo pri oblikovanju kulturne krajine.

Na posameznih območjih Slovenije so lastniki visokodebelna sadna drevesa in travniške sadovnjake ohranili kot del tradicionalne podeželske kulturne krajine. Največ so jih ohranili na strmih in manjvrednih kmetijskih zemljiščih, kjer intenzivnejša kmetijska pridelava ni bila mogoča. Le na posameznih sadjarskih kmetijah, ki jim je sadje predstavljalo pomembnejši vir dohodka, so tovrstne sadovnjake sadili na kakovostnejša zemljišča.

no posamezno drevo, njegovi posamezni deli, skupina dreves, travnišče samo, povezava travnišča in sadnega drevja in seveda obrobni ekosistemi, ki so v njegovi okolici.

Ohranimo starejša sadna drevesa

Bogastvo posameznih visokodebelnih sadnih dreves, ki rastejo v sadovnjaku ali samostojno v krajini, ni samo v sadju, ki ga pridelamo, ampak tudi kot pomemben življenjski prostor za rastlinske in živalske vrste. Pri tem velja omeniti epifitsko mikrofloro, ki ji gospodarji v travniških sadovnjakih na srečo ne posvečajo velike pozornosti in je ne odstranjujejo. Pri tem mislimo na mahove, lišaje in drugo mikrofloro na delu in vejah, ki služi številnim živalim kot skrivališče in prostor za prehranjevanje.

skozi čas odmirajo in propadajo. Tovrstna drevesa res nimajo bogatih, bujnih krošenj, pogostokrat pa zasledimo kakšno odmirajočo ali suho vejo, tako da zaradi slabega fiziološkega stanja od njih ne moremo pričakovati zavidljivega pridelka. So pa v okolju, kjer rastejo, tovrstna drevesa še kako pomembna. Na njih je veliko odmirajoče zunanje skorje s številnimi razpokami na delu in vejah, iz katerih si žužkojede ptice predvsem v zimskem času strežejo s hrano za svoje preživetje.

V gostih krošnjah sadnih dreves si pogosto najdejo svoj življenjski prostor številne ptice, ki v njih gnezdi in se prehranjujejo. Na starejših sadnih drevesih so pogostokrat naravno oblikovana dupla ali si jih posamezne ptice za gnezdenje ustvarijo same. V duplih se naselijo tudi različne vrste žuželk, in številni majhni sesalci, med katerimi nedvomno prevladujejo polhi.

Pestrost rastlin na travinju

Raznolikost naše krajine je delo kmetov, ki so pred stoletji s krčenjem gozda spremenili zemljišča v obdelovalne površine. Tradicionalno so površine,

Plakat Kozjanske jabke (Vir: JZ Kozjanski park)

v tleh, med katerimi je pri sadjarjih najmanj zaželen voluhar, pogostokrat v travniške sadovnjake privabijo plenilce, kot so majhne zveri in ujede.

Zaradi različnega cvetenja sadnega drevja in travinja so travniški sadovnjaki gospodarsko pomembni za čebelarjenje in s tem za opraševanje sadnega drevja na drugih sadjarskih po-

vršinah. Pri tem ne pozabimo na številne divje opravevalce, ki v spomladanskem času opravljajo svoje poslanstvo.

Visokodebelna sadna drevesa s svojim močnim koreninskim sistemom tudi zmanjšujejo erozijo tal, predvsem zdrse in usede zemljine. Z močnim habitusom pogosto ščitijo pred vetrom.

Travniški sadovnjaki zahtevajo manj skrbi pri uravnavanju števila tako imenovanih škodljivcev. Ob sonaravnem gospodarjenju se lahko zanesemo tudi na plenilce iz sosednjih ekosistemov, ki poskrbijo, da se kaka vrsta ne namnoži preveč. Dobro je namestiti tudi bivališča za koristne organizme.

Žal se številni travniški sadovnjaki opuščajo, zaraščajo, krčijo, drevesa propadajo in počasi izginjajo iz krajine. Želeli si bi temeljitejšo obnovo in sajenje novih, ker tovrstni nasadi nedvomno oblikujejo edinstven življenjski prostor za vrste, ki so vezane na odprto kulturno krajino, ekstenzivne travnike in visokodebelna sadna drevesa. To zahteva tudi nekaj znanja, zato se je pri obnovi dobro posvetovati s strokovnjakom.

Pri vsem bogastvu, ki ga premorejo travniški sadovnjaki, ne smemo pozabiti, da je to prostor sožitja narave in človeka.

Bivališče za pikapolonice (Foto: Adrijan Černelč)

V sedanjem času travniški sadovnjakom pripisujemo vedno večji pomen, tudi kot prostoru, kjer ohranjamo veliko pestrost življenja. Za ohranjanje biotske raznovrstnosti je pomemb-

nje. Ravno pticam, ki bivajo v travniških sadovnjakih ali se v njih prehranjujejo, so pajkovci in druge žuželke pomemben vir hrane.

Ne smemo pozabiti na starejša sadna drevesa, ki

Paša ovac v travniškem sadovnjaku (Foto: Adrijan Černelč)

kjer so travniški sadovnjaki, namenjali dvonamenski rabi. Želeli so pridelati sadje in imeti še krmo za živali. Za trajno travinje z različnimi talnimi razmerami in vrstami je značilna velika rastlinska pestrost. Ta se v veliki meri v travniških sadovnjakih, ki niso gnojeni in se ekstenzivno obdelujejo, pogostokrat ohranja.

Tako so cvetlice in trave, ki vsaj delno odcvetijo pred pašo ali košnjo, pogostokrat s svojimi semeni in plodovi vir hrane za semenojede ptice in talne živali. Med značilne vrste spadajo tudi metulji, posamezne vrste drugih žuželk, sesalcev, plazilcev in dvoživk. Glodavci, ki se hranijo

Tradicionalne in avtohtone sorte

V travniških sadovnjakih, o katerih govorimo, da so zapuščina iz preteklosti, prevladujejo številne sadne vrste s tradicionalnimi in avtohtonimi sortami. Lastniki so jih v veliki meri ohranjali, saj so jih cenili kot pomemben vir hrane skozi celo leto in surovino za številne proizvode. Pestrost je dragocena tudi prostoživečim živalim, ker različne sadne vrste in sorte cvetijo in rodijo v različnem času. Tako imajo pestrejšo ponudbo hrane na cvetju in plodovih. Ohranjene sorte so tudi vir genske pestrosti za žlahtnejše sadnih vrst v bodoče.

Čmrlj (Foto: Dušan Klenovšek)

Drevo z duplom in travniški sadovnjak v ozadju (Foto: Adrijan Černelč)